zaključak prema kojemu je "dijelove tijela potrebno kategorizirati stvarima ograničenima u prometu, na kojima su moguće tek neke vrste pravnih raspolaganja, pri čemu uvijek treba voditi računa o dostojanstvu osobe" (str. 217).

Metafizika vlasništva pokazuje se kao hvalevrijedan rezultat nastojanja da se, prvo, produbi naše znanje o Kantovoj filozofiji prava (s osobitim naglaskom na pojmove vlasništva, stvarnih prava, slobode i pravnog subjektiviteta); drugo, da se čitatelja uputi na mogućnost, bilo izravnog bilo posrednog, utjecaja Kantove teorije na europske pravne doktrine, institute i pozitivne pravne sustave; te, treće, da se pomoću Kantova pravnog mišljenja osvijetle novi aspekti suvremenih pravnih problema. U tom smislu valja jasno istaknuti i povijesni aspekt Nedićevih uvida (koji se odnosi na prikaz utjecaja Kantove filozofije na europske pravne teorije i prakse) i njihov suvremeni aspekt (usmjeren na artikulaciju novih pravnih izazova).

Konačno, iz politološke perspektive, Nedićeva je knjiga važan podsjetnik da Kantova filozofija prava nudi snažan normativni temelj za razumijevanje odnosa između pojedinca i političke zajednice, pri čemu se u samom središtu toga odnosa nalazi upravo pojam vlasništva. Autor pritom s razlogom polazi od pretpostavke o Kantovu utjecaju na oblikovanje liberalnog pojma vlasništva (uz napomenu da postoje i interpretacije koje Kantovo shvaćanje posjedovanja ne vežu nužno isključivo uz liberalnu doktrinu), no upravo takav pristup ujedno poticajno otvara prostor za daljnje promišljanje odnosa između Kantova razumijevanja vlasništva i različitih doktrina. U tom se smislu kao posebno zanimljivo nameće pitanje kako je Kantova teorija – koja pravo, pa tako i pravo vlasništva, utemeljuje u odnosima među ljudima, polazi od usklađivanja sloboda te vlasništvo povezuje s nužnošću političke zajednice – povijesno postala tako bliska individualističkoj liberalnoj koncepciji vlasništva.

Katarina Jukić
Sveučilište u Zagrebu,
Fakultet političkih znanosti

Prikaz

Odd Arne Westad
The Coming Storm. Power, Conflict, and Warnings from History[1]

Henry Holt, New York, 2026., 256 str.

Rat u Ukrajini, a još više ratovi na Bliskome Istoku pokrenuli su valove egzistencijalne nelagode, zebnje i straha od njihovih posljedica – ekonomskih, političkih – te ponajviše od njihova potencijala da se dodatno prošire u svjetski rat čije bi posljedice bile nesagledive. Izraz "svijet se okreće naopako", naslov nedavnog eseja negdašnjeg glavnog urednika *The Eco-*

[1] Ovaj prikaz knjige pisan je u sklopu projekta "Znanost i ideologija danas (ZID)" na Institutu za filozofiju, praćen od Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske te financiran sredstvima iz Nacionalnog plana oporavka i otpornosti 2021.-2026.

nomista Billa Emmotta[2] (kao i moje nove knjige[3]), zorno dočarava nespokoj koji se sve više širi svijetom. Brojni autori pokušavaju držati korak sa svakodnevnim političkim, ekonomskim, komunikacijskim i ratnim zbivanjima, ali čini se da je brzina širenja ratnog vihora – sve veća. Neki autori, poput političara Alexandera Stubba (u knjizi *The Triangle of Power*), pokušavaju analizirati strukturu sukoba na temelju psiholoških interakcija i karaktera vođa velikih sila, drugi, poput časnika Jacka Watlinga (u knjizi *Statecraft: The New Rules of Power in a Divided World*), pokušavaju analizirati "nova pravila moći", nove sustave donošenja odluka u ratnim situacijama koje karakterizira sve veća (dez)informiranost i imperativ sve bržeg odlučivanja. Brojne knjige pišu se o internim sukobima na vlasti.

Netom objavljena knjiga *Nadolazeća oluja. Moć, sukob i upozorenja iz povijesti* Odda Arna Westada, uglednog norveškog povjesničara, profesora na Sveučilištu Yale, člana Britanske i Norveške akademije znanosti, autora (kod nas nedavno prevedene) nagrađene knjige *Hladni rat* i jednako hvaljene knjige o Kini pod naslovom *Restless Empire* (2012.) – postojeće svjetske vojne, ekonomske i tehnološke sukobe i napetosti, uglavnom među velikim silama i zemljama koje to žele postati, promatra iz šire, povijesne perspektive, u prvome redu nizanjem analogija sa zbivanjima neposredno prije i tijekom Prvog svjetskog rata. "Ulazimo u fazu", piše Westad, "u kojoj se mnoge velike sile natječu za nadmoć u regijama i na područjima ljudskih djelovanja kao što su nuklearna tehnologija, umjetna inteligencija ili istraživanje svemira. Trgovina, koja je tijekom protekle dvije generacije bila slobodnija nego ikad, danas se nalazi na točci na kojoj je bila kada je započeo Prvi svjetski rat; sve je zatvorenija i krhkija, a među velikim silama izbijaju trgovački ratovi. Svijet više nije nalik ni na što što smo doživjeli tijekom našeg života. Mnogo je sličniji svijetu kakav je bio prije nešto više od stotinu godina, u razdoblju između kasnog XIX. stoljeća i 1914."

Premda je povijest uvijek "nova", jedan od zadataka povjesničara jest da sličnim ili analognim primjerima iz prošlosti ukaže na opasnosti i pruži eventualne smjernice rješavanja postojećih napetosti i sukoba, posebno onih koji će nam u nasljeđe sigurno ostaviti katastrofalne i dugoročne tragove. "Rat je u svim oblicima užasan. Ali ratovi među velikim silama su po intenzitetu i razmjerima, po vrsti korištenog oružja i po tendenciji širenja mnogo destruktiviji od drugih. Rat velikih sila zasjenio bi sve današnje ratove, čak i kada se ne bi koristilo oružje masovnog uništenja. Milijuni bi poginuli. Ljudski razvoj nazadovao bi barem za jednu generaciju, a naša bi djeca cijeli životni vijek provela u krpanju razbijenih i razbacanih komadića ljudskog napretka. Ako nas povijest ičemu uči, sada je trenutak da na to obratimo pozornost kako ne bismo završili u još jednom svjetskom ratu zbog fatalne kombinacije šovinizma, straha, fatalizma i obične gluposti, kombinacije koja je pokrenula prvi veliki rat u XX. stoljeću."

Knjiga je podijeljena na pet dijelova: na uvod i zaključak te na tri poglavlja. U uvodu autor objašnjava ulogu povijesnih

[2] Emmott, B., "A world turned upside down", *Financial Times*, 7.-8. ožujka 2026.

[3] Polšek, D., *Svijet se okreće naopako*, Jesenski i Turk, Zagreb, 2026. (u tisku).

sličnosti i važnost "upozorenja", tj. sličnih situacija u povijesti. Prvo poglavlje elaborira osnovnu tezu uvoda i objašnjava kako je nastao multipolarni svijet koji se stvara pred našim očima te kakve su sličnosti i razlike s obzirom na međunarodne odnose u prošlosti. Drugo poglavlje bavi se strahovima koje uspon drugih sila, posebno Kine, pobuđuje u drugim krajevima svijeta, posebno u Sjedinjenim Državama. Treće poglavlje (pod naslovom "Uzroci rata") raspravlja o uzrocima Prvog svjetskog rata i njegova se krizna žarišta uspoređuju s današnjim potencijalnim kriznim žarištima na Tajvanu, u Koreji, u Južnom kineskom moru, na Himalaji, u Ukrajini i na Bliskome istoku. Naposljetku, u zaključku, autor predlaže načine na koje bismo mogli izbjeći "nadolazeću oluju": "(z)aključak će prikazati obuhvatan plan mira pomoću selektivnih kompromisa, učinkovitih zastrašivanja i dubokog razmišljanja o motivima svih uključenih strana. Usredotočuje se na specifične upute koje će vođe velikih sila, danas i u budućnosti, morati razmotriti želimo li izbjeći rat."

"Nadolazeća oluja" zasigurno je primjeren naslov knjige. Paralele i analogije s razdobljem neposredno prije Prvog svjetskog rata vrlo su brojne i autor im posvećuje najveći dio knjige. "Glavnina knjige usredotočena je na objašnjenje kako je moguć svjetski rat i kako on može izbiti. Njezin je cilj upozoriti čitatelje na razvoj događaja koji takav rat čini vjerojatnijim te pomoći ljudima da izgrade vlastite stavove i odabire. Metoda je: učenje od povijesti, kombiniranje analize sadašnjih međunarodnih događaja s lekcijama iz prošlosti."

Za 19. stoljeće, baš kao i za razdoblje od 1945. donedavno, često se kaže da su to bila dva duga razdoblja mira. Kako se razdoblje mira iz 19. stoljeća odjednom pretvorilo u svjetski rat? Kako su se vladarske kuće svjetskih sila, u brojnim slučajevima povezane rodbinskim vezama, odjednom pretvorile u zelotske jurišnike spremne na nebrojene žrtve svojih podanika? Prvi i glavni razlog jest nejednaka dinamika razvoja pojedinih zemalja. Njemačka se ujedinila i po brojnim tehnološkim, ekonomskim i socijalnim indikatorima počela prestizati dotadašnje svjetske sile: Britaniju, Francusku, Austro-Ugarsku i Rusiju. To je među Nijemcima stvorilo "hubris" (osjećaj pretjeranog ponosa i "nedovoljnog priznanja" drugih), a među svjetskim silama strah od konkurenata i njihovog teritorijalnog širenja. Nitko, doduše, do neposrednog povoda za početak rata (ubojstva prijestolonasljednika Ferdinanda) nije vjerovao da se može dogoditi kataklizma u kojoj je poginulo i ranjeno 40 milijuna ljudi. Unatoč tome javno je mnijenje bilo jak katalizator pritiska na vlasti da djeluju "patriotski" (a ne "izdajnički"). "Istina je", kaže Westad, "da se javno mnijenje stalno mijenja, a isto je tako istina da opća socijalna konstelacija sama po sebi ne stvara rat", pa ipak su i početkom prošlog stoljeća i danas postojali brojni strukturalni razlozi, npr. politički sukobi između velikih sila, koji su povećavali vjerojatnost izbijanja Velikog rata.

Sve velike sile imale su interne probleme i glavnina javnog mnijenja logično je očekivala da će pažnja "njihovih" vlasti biti usmjerena "prema unutra". Britanija je već duže vrijeme ekonomski stagnirala, posebno u odnosu na Njemačku. Ali i njemački rast se do 1910. već počeo zaustavljati. Desetljećima je vrlo jak socijalistički pokret bio velika gnjavaža pruskom caru i Bismarcku. Francuska se nakon rata s

Njemačkom osjećala vrlo ugroženom, prvenstveno u demografskom smislu. Počeli su se sklapati savezi: Njemačka s Austrijom, Francuska s Rusijom (koja je trebala odvlačiti pozornost Njemačke). Britanija, koja je sklopila savez s Francuskom, do samog početka rata 1914. nije bila sigurna treba li angažirati svoje snage u zaštitu francuskog (belgijskog, nizozemskog) teritorija u slučaju njemačke ofenzive. Ustvari, nijedan savez sklopljen krajem 19. stoljeća nije bio "siguran", baš kao što danas NATO više nije pouzdan okvir da će svi slijediti njegove zapisane "garancije", i ta je nesigurnost u spremnost "prijatelja" (a ne samo strah od "neprijatelja") bila jedan od jačih okidača sve intenzivnijeg naoružavanja i opće mobilizacije.

Westad vrlo dobro analizira tehnološke revolucije "onda" i "danas" kao okidače nejednakog razvoja među nacijama. Nekoć su to bili električna energija, razvoj željeznice (radi pokretljivosti vojske), čelik, barut, kemijska industrija, a danas su to umjetna inteligencija, informatička tehnologija, robotika i sl. Ali ako je početkom prošlog stoljeća broj velikih sila koje su tvorile "multipolarnost" bio razmjerno malen, danas je broj nacija koje streme jačem utjecaju u svijetu sve veći. Osim Sjedinjenih Država, Kine, Rusije i Europe, danas se pojavljuje veći broj nacija koje se osjećaju "zakinuto i traže priznanje u svijetu" (Westad posebno analizira ulogu Indije, Turske i Irana). Tako nastaje i znatno veći broj neuralgičnih točki nego prije stotinu godina, a time i veći broj potencijalnih sukoba koji prijete da postanu *casus belli* velikih razmjera. Westada, naravno, posebno zanima napetost između Sjedinjenih Država i Kine, dviju najvećih sila, njihov odnos i potencijal za sukob u Tajvanu, na korejskom poluotoku, u Južnom kineskom moru, te potencijalna neravnoteža koja bi nastala kada bi bilo koja "šahovska figura" (nacija) iz sadašnjeg rasporeda postala dio nekog drugog imperija. I doista, broj neuralgičnih točki, s obzirom na postojeće saveze (Kine i Rusije, Kine i Pakistana), već sada vrtoglavo raste, čime se povećava i vjerojatnost velikog sukoba. Zanimljivi i manje poznati dijelovi te globalne priče, i mogućih scenarija budućih saveza, odnose se na Indiju i njezinu novu ulogu u rasporedu postojećih sila.

Westad vrlo elokventno slijedi "kauzalne niti" raznih scenarija: što bi primjerice uzrokovalo i kakve bi odjeke imalo kinesko osvajanje (ili mirnodopska akvizicija) Tajvana – na Sjedinjene Države i na njihov "ugled" među saveznicima. Kakvu ulogu ima Turska u novom preslagivanju na Bliskome istoku te kao članica NATO-a u odnosu prema Europi i Rusiji?

Ali čitatelja, naravno, najviše zanimaju Westadovi zaključci o mogućnostima da se "nadolazeća oluja" zaustavi. Postoje ratovi i sporazumi koji katkada zaustavljaju daljnje širenje sukoba. "Kada su stvari napete, postoje li lekcije iz prošlosti koje mogu utjecati na odluke o ratu i miru? Jedna od takvih lekcija jest da uvjerljivo odvraćanje i zastrašivanje općenito funkcionira", kaže Westad. "Da su njemački vođe u lipnju 1914. vjerovali kako će se Britanija pridružiti ratu protiv njih, mnogo je manje vjerojatno da bi objavili rat Rusiji i Francuskoj. Tako bi i danas, kada bi šefovi Kineske komunističke partije vjerovali kako će Sjedinjene Države pomoći u obrani Tajvana, to smanjilo vjerojatnost kineskog napada na Tajvan. Isto tako bi prisutnost američkih trupa u Južnoj Koreji smanjila vjerojatnost ofenzive Sjeverne Koreje. U Europi

je članak 5. NATO saveza, koji kaže da će se napad na jednu članicu saveza smatrati napadom na sve, ključni faktor odvraćanja ruske agresije. Bilo kakav pokušaj promjene takvih politika u trenutku visoke napetosti, poput ovoga danas, imao bi katastrofalne rezultate."

Kao istaknuti povjesničar Hladnoga rata, Westad se prečesto koristi ključnom riječju, idejom ili vojnim razmišljanjem koje je spriječilo da se Hladni rat pretvori u Veliki rat – "deterrence", tj. uzajamno zastrašivanje. Ali uvriježeno uvjerenje, koje dijeli velik dio javnog mnijenja velikih sila (posebno danas u Americi) i prema kojem postoje ratovi koji zaustavljaju *sve* ratove, nije jedna od takvih realističnih i racionalnih metoda.

Bliskoistočni ratovi, koje neki smatraju takvima, upravo su primjer zašto takva "ideja" ne funkcionira. "Budući sukobi na Bliskome istoku vrlo će vjerojatno uvući veći broj velikih sila negoli na vrhuncu Hladnoga rata... Uvriježena je 'mudrost' da palestinski sukob i napetosti između Irana i njegovih arapskih susjeda, Izraela i Sjedinjenih Država na Bliskome istoku vjerojatno neće utjecati na konkurenciju velikih sila u širem smislu, jer te druge sile imaju malo neposrednih interesa u regiji. Ali u svijetu sve intenzivnijih rivaliteta među velikim silama vrlo je mala vjerojatnost da će takva situacija potrajati. I Kina i Rusija vrlo će vjerojatno pokušati utjecati na situaciju, surađivati s Iranom, Saudijskom Arabijom i drugim zemljama... Poziv na poboljšanje situacije na Bliskome istoku stoga nije samo pitanje pravde i humanizma... Prije ili kasnije, očita kršenja međunarodnog prava prouzročit će golemu krizu velikih sila u regiji, a rat Izraela i Irana samo je najrecentniji podsjetnik koliko su visoki ulozi u igri."

Westad smatra da je jedan od načina "hlađenja" zahuktalih napetosti, sukoba i ratova na Bliskome istoku povratak većem angažmanu Ujedinjenih naroda, kao i priznanje državnosti Palestincima.

"Američko kršenje načela Povelje UN-a, kada je Amerika bila na vrhu svoje moći, drugim je velikim silama potvrdilo da i one mogu zaobilaziti ta načela kada im se svidi. Kada Xi i Putin danas govore o 'pravima' svojih nacija, o njihovim 'pravima' kao pravima velikih sila, oni misle na posebna prava – povrh onih koja su zapisana u Povelji UN-a. A kada govore o demokratskijem međunarodnom poretku, što često i čine, misle na svijet u kojem svaka velika sila dominira svojim dijelom svijeta. A upravo to je Povelja UN-a trebala spriječiti."

Još jedna lekcija koju nam pruža svijet prije 1914. jest "koliko je važna brza i sigurna komunikacija među vođama velikih sila u svakome trenutku". Danas smo opterećeni nevjerojatnom količinom (dez)informacija, stoga je bliskost i respekt među vođama velikih sila ključna, kaže Westad. Ali sama bliskost i razmjena mišljenja među vođama još ne podrazumijevaju izbjegavanje rata. "Potreba za bliskim kontaktima nikada nije supstitut za šire pregovore i dogovore, posebno kada je riječ o naoružanju i strateškoj izgradnji povjerenja... Muškarci velikog ega i ratoborne ćudi možda vjeruju da traže mir i razumijevanje s drugim velikim ličnostima, ali kada nastane prava kriza, nemaju ni sklonosti ni vremena za traženje izlaza. Tada ih preplavi kombinacija hubrisa i straha, a u prošlosti je upravo ta kombinacija često izazivala ratove."

Ali nije riječ samo o velikim ličnostima. "Bez parlamenata i internacionalnih organizacija koje će takve ličnosti držati pod kontrolom, osobine vladara u kritičnim trenucima rata i mira često zakazuju... jer se oni više pribojavaju percepcije vlastite slabosti negoli posljedica rata." Upravo zbog toga Westad misli da postoji i *naša*, doduše mala, uloga u cijeloj priči, uloga racionalni(ji)h kreatora javnoga mnijenja.

Kada sažmemo sve Westadove analize, čemu se doista možemo nadati? Koliku doista imaju težinu Westadove upute za mir? I napokon, što nije najmanje važno, je li možda već prekasno za odigravanje "povijesnih karata", analogija, i za autorovu glavnu nadu, a to je da će se usijane glave i silnice ohladiti?

Autor ovih redaka boji se da jest (ali se i dalje toplo nada da nije).

Darko Polšek
Sveučilište u Zagrebu,
Filozofski fakultet